

hogy keresett volna; olykor Tacitusra emlékeztet tömörségével, de azért nem lesz fárasztó, mert mindig eleven, érdekes, lebilincsejő. A munka elsősorban az egyetemi hallgatókat tartja szem előtt; de haszonnal olvashatják és kívánatos, hogy olvassák öreg tanárok is.

Tóth-Szabó Pál.

Ranschburg Pál dr.: Pszichológiai tanulmányok (1901—1913).

Második kötet. Kiadja a Magyar Gyermektanulmányi Társaság. (Gyermektan. könyvtár.) Budapest, 1914, 5 ábrával. VIII+268. 5 kor.

Ranschburg Pszichológiai Tanulmányai e II. kötetének alcíme: A lelki élet minőleges alaptörvénye. E törvény értelmében «a hasonló (tartalmú lelki jelenség) egyesülni törekszik, míg a különböző széjjel tart s úgy az egymás között egyenlőktől, valamint az egymásközt különbözőktől is a különbözőség foka szerint elválni igyekszik». Ez a törvény a szerző szerint nemcsak az ingerekre nézve érvényes, melyek minél homogénebbek, annál kevésbé érvényesülnek változatlanul a tudatban, annál jobban befolyásolják egymást s annál erősebb bennük az összeolvadási tendencia, («a homogén ingerhatások gátlásának minőleges törvénye»), hanem a reprodukált képzetekre is: hasonló képzetek egybeolvadni törekszenek s zavarják egymás független kifejlődését, megtarthatóságát s reprodukálhatóságát és ebből magyarázhatók emlékezetünk mindennapos zavarai (bizonytalanságok, hiányok, késések, tévedések). Az egész könyv voltaképp emez «alaptörvénynek» kísérletekkel való illusztrációja és igazolása. Ez egységes álláspontról törekszik megmagyarázni a szerző felfogásbeli és emlékezésbeli tévedéseinket. Az előbbiekre nézve számsorokkal végzett kísérletei útján megállapítja, hogy a figyelem összetett sorszerű optikai ingerekkel szemben elsősorban az ingercsoport kezdetére irányul, honnét a közbeeső tagok futó érintésével, az ingersor túlsó végére csap át, melyen ismét megállapodik; a figyelem e viselkedése szorosan összefügg tévedéseink elhelyeződésével; továbbá két homogén elem nehezebben jut be egyidejűleg változatlanul az appercepcióba, mint két heterogén elem (44. l.). A főntebbi «alaptörvénynek» az emlékezetfolyamatokra vonatkozó alkalmazása arra az eredményre vezet, hogy ha nagyszámú tudattartalomnak egyidejű tudattartásáról van szó, akkor a heterogén tartalmaknál nagyobb az emlékezet terjedelme, erősebb a tisztasága, rövidebb a reprodukciós idő, mint homogén, vagyis részben azonos tartalmaknál s hogy az emlékezés folyamatára nézve a homogén egybeolvadás és gátlás törvénye ugyanúgy érvényes, mint a felfogásra (165. l.).

Készséggel elismerjük, hogy a szerzőnek kellő methodikai óva-

tossággal, széleskörű alapon s nem csekély eredetiséggel és sikerrel végzett vizsgálatai sok tekintetben meggyőzőek; nem nyomhatjuk el azonban azt a meggyőződésünket, hogy «*minőleges alaptörvényének*» nagyobb és általánosabb jelentőséget és újságot tulajdonít, mint amilyen megilleti. A szerző szerint «a külvilág ingereinek tudattartalommal való válásánál nemcsak, mint ezt az ő közlései előtt hitték, a tudatért versengő ingerek számának, erősségének stb. van szerepe, hanem fontos tényező az ingerek *minősége is*» (4. l.). Néhány lappal tovább már Herbartból, Lotzeből és Lippsből maga a szerző idéz oly részleteket, melyek éppen a lelki jelenségek minőségi feltételéről (hasonlóság, ellentét) s a homogen tudattartalmak összeolvadási tendenciájáról szólnak, ha a szerző felfogásától részben elütő értelemben is. Az itt talált ellenmondást nem szünteti meg az a szubjektív körülmény sem, hogy amikor a szerző alaptörvényét először fölfedezte, «ekkor még fogalma se volt arról, hogy Herbart s Lotze valamennyire is hasonlót állítottak volna».* Egyébként R. minőségi törvénye lényegében benne van a már Baintól megformulázott általánosabb relativitás-törvényben (law of relativity), mely szerint minden pszichikai folyamatnak relativ és aktuális értéke van, amennyiben mindég azon vonatkozásoktól függ, amelyekben az egyidejű és következő tudatállapotokhoz áll, vagy még ismertebben a lelki relációknak Wundttól fogalmazott törvényében, mely szerint minden egyes lelki tartalom azon vonatkozásoktól kapja jelentőségét, amelyekben más lelki tartalmakhoz áll (Grundr. d. Psychol. 401.). Ennek egyik esete az ingerek, ill. emlékképek hasonlóságából folyó gátlás törvénye.

Eltételezve az ismeretelméleti nehézségektől, melyek fölmerülnek akkor, amidőn a szerző «a külvilágnak belső lelki világunkba való áttevődéséről», «a külső ingernek a tudatban való rajzolódásáról» s azon törvényről szól, mely «a makrokozmosznak a mikrokozmoszba való áttevődését szabályozza», a szerző nagy hajlandóságot mutat a modern pszichológiából lassankint kiszoruló, Herbartra emlékeztető intellektualisztikus atomizmusra. Igaz ugyan, hogy ilyen egyszerű kísérleteknél, melyek hatjegyű számok, csekély számú szótagok felfogására és reprodukciójára vonatkoznak, jogosult a pszichológiai absztrakció nagyobb mértéke, mely nem veszi figyelembe az egyéb, elsősorban *hangulati* tényezőket; de viszont el kell ismernünk, hogy azok a felfogási és emlékezeti folyamatok, melyek nem a laboratóriumi atmoszféra számjegyeire és értelmetlen szótagjaira vonatkoz-

* Hogy az ingerek és emlékképek homogeneitásának minőségi feltétele már előbb is figyelembe vétetett, mutatják a szerzőtől idézett (28. l.) Finzi vizsgálataí (Kraepelin, Psychol. Arbeiten 1895. 3 köt., 376. l.)